

Projectplan

Titel project : GebiedsEnergieStrategie Bommelerwaard: Local for Local
(Haalbaarheidsonderzoek)

Aanvrager : Coöperatie Bommelerwaar B.A.

I Projectbeschrijving

1. Aanleiding voor het project (achtergrond/ context, probleemstelling/urgentie)

Sinds een jaar is er, met wat aandrang vanuit de Provincie, een **Duurzaamheidsplatform** Bommelerwaard. Coöperatie Bommelerwaard, als burgerinitiatief en coöperatief energie- en klimaatbedrijf, is een enthousiast deelnemer. Andere deelnemers zijn de beide gemeenten Zaltbommel en Maasdriel, het Glastuinbouwact Bommelerwaard, Dubo Techniek (lokaal bedrijfsleven), Alliander en verder de Regio Rivierenland, de Provincie. Het Waterschap is agendalid.

Als coöperatie willen wij graag de **lokale krachten** verenigen voor een spoedige realisatie van een energie- en klimaatneutrale Bommelerwaard. Dat vraagt goede afstemming en samenwerking tussen relevante gebiedspartners - en dat vraagt ook een goede strategie. Fijn dat veel relevante partijen al binnen het Duurzaamheidsplatform vertegenwoordigd zijn.

Vanuit het Duurzaamheidsplatform wordt volgens planning vóór de zomer opdracht gegeven voor de uitvoering van een onderzoek dat moet leiden tot een **GebiedsEnergieStrategie** voor de Bommelerwaard. In de bijlage treft u aan de actuele conceptversie voor deze uitvraag. Deze uitvraag wordt financieel gesteund door de diverse deelnemers van het platform; de Provincie verstrekt dan 50% co-financiering.

Als **gebiedsinitiatief** met een brede coöperatieve gebiedsontwikkeling-doelstelling hebben we (logischerwijs samenhangend) ook een brede gebieds-vertegenwoordigende ambitie. Dat wil zeggen: we halen ons doel alleen als heel veel huishoudens en bedrijven zich aansluiten. We willen dat bereiken middels ons belangrijkste product dat we voor ons tweejaarsfeest op 27 juni lanceren: Bommelerwaard-Stroom).

We willen niet 'zo maar' een energieneutraal gebied (net zo veel opwek binnen het gebied als het gebied consumeert). We willen het **lokaal** maken! Local for local: dat wat er aan lokale energie-opwek komt, in lokaal eigendom is en in de lokale stroombehoefte voorziet. Dat kan omdat de jaarlijkse energierekening van het gebied de benodigde investering toestaat. Ons construct daarvoor is Bommelerwaard-Stroom. Het concept is heel **inclusief**: alle huishoudens (rijk én arm) kunnen volwaardig meedoen.

Op dezelfde manier willen we omgaan, naast elektriciteit, met **warmte**: zoveel mogelijk de lokale bronnen gebruiken voor lokale consumptie. Dat is zeker voor warmte heel logisch. Maar het vraagt heel veel!

2. Doelstelling van het project

De Bommelerwaard staat voor een enorme klimaat- en energieopgave. Het **energieverbruik** in het gebied bedraagt jaarlijks 12 PetaJoule. Bijna de helft daarvan komt voor rekening van de land- en tuinbouw: met name de sierteelt-glastuinbouwsector. Particulier gaat het om een collectieve energierekening van zo'n € 36 miljoen euro (waarvan 80% warmte en 20% elektriciteit; de € 100 miljoen die we particulier aan vervoer kwijt zijn staat hier buiten).

Uniek aan de Bommelerwaard is dat we met veel **glastuinbouw** heel veel zonnewarmte bruikbaar maken. Maar om die zonnewarmte ook in de winter in de 20.000+ huishoudens van 23 kernen (inclusief Zaltbommel met oude binnenstad) beschikbaar te maken - dat is een enorme opgave met een geschatte totale investering van 1 miljard euro (voor het particuliere deel)! We weten nu niet hoe die warmte-transitie haalbaar is en nog minder hoe we het logistiek georganiseerd krijgen: al die huishoudens binnen een gestructureerd (en daarmee kostenefficiënt) proces isoleren en van het gas af krijgen.

Daar is dus **onderzoek** voor nodig: een haalbaarheidsstudie. Bijgaand voorstel stelt de vragen die we vanuit het Duurzaamheidsplatform graag door een derde partij beantwoord willen krijgen.

De vraag die daarmee nog niet beantwoord wordt, is: hoe maak je het **'local for local'**? Opat werkgelegenheid en geldstromen zoveel mogelijk binnen het gebied blijven en niet heel Nederland in de file vast komt te staan als al die bedrijven in de bouw- en installatietechniek elke ochtend kriskras afreizen om weer een aantal huizen klaar te krijgen binnen de energietransitie.

De warmtetransitie gaat grotendeels uitgevoerd worden binnen het tijdperk van de **Omgevingswet**. De Omgevingswet vraagt om participatie, al is (i.i.g. in ons gebied) nog niet iedereen bestuurlijk en politiek voldoende doordrongen van wat dat inhoudt. Wij willen daarom een extra scenario laten uitwerken, waarin de Omgevingswet ten volle wordt meegenomen in de GebiedsEnergieStrategie.

Bovendien willen we daarbij aanspraak maken op gebruik van de 'tweede Europese spelregelset', nl. die van het **Regionale Beleid** (voor sociale cohesie en de economische structuurversterking van het gebied). Dit is daarmee afwijkend van de basis-regelset van de 'vrije markt': mededinging, verboden staatssteun en aanbesteding. De energie/warmte-transitie gaat over het algemeen belang: zeg maar wie niet is ingesloten.

Een landelijke coöperatie van gebiedsgerichte coöperaties, De Coöperatieve Samenleving (waarbij Bommelerwaard ook is aangesloten), levert medio mei in opdracht van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) binnen het DuurzaamDoor-programma, een onderzoek op naar de toepasbaarheid van deze tweede spelregelset binnen de (coöperatieve) gebiedsontwikkeling. Het model waaraan men werkt, wordt het **"Rijnlands Gebiedsarrangement"** genoemd en wordt op 24 mei aan RVO gepresenteerd – en zouden wij dan ook met u kunnen (laten) delen. Het gaat echt om een wezenlijk andere insteek en die in de energietransitie vanwege de gebiedsgerichte aanpak enorm kan versnellen.

Wij willen dit model toegepast hebben op de (warmte)energietransitie van de Bommelerwaard en aansluitend op de GebiedsEnergieStrategie (of andersom: laten uitwerken hoe deze Strategie ingehangen kan worden binnen een dergelijk Gebiedsarrangement. Voor dat extra deel vragen wij een extra verdiepingsslag en vertaalslag. Om dat mogelijk te maken, vragen wij uw co-financiering.

3. Resultaten van het project

De **eerste helft** van de financiering (d.w.z. onze eigen inbreng) wordt dan door onze coöperatie ingebracht, voornamelijk in (zaal)huren: voor het voeren van een **Gebiedsdialog** (in de geest van de Omgevingswet) in de 23 kernen van ons gebied, waarvoor we heel veel in zaaltjes, buurthuizen, bedrijfskantines, huiskamers enz. in gesprek willen vooral met bewoners, de tuinders en de lokale bouw- en installatiebedrijven: hoe krijgen we het gebied op gecoördineerde wijze verbonden aan de warmtetransitie op een wijze waarop iedereen (inclusief financieel) kan worden meegenomen? En zeker op momenten dat de warmte-transitie de fysieke leefomgeving beïnvloedt (zeker wanneer warmte ook aan lokale energie-opwek raakt): wat willen we samen wel en wat niet?

Het **tweede deel** van de financiering (d.w.z. de cofinanciering die we van het RIF vragen) betreft de werkzaamheden die de Consultant zal uitvoeren. Dit zal enerzijds een verdieping betreffen van de GebiedsEnergieStrategie waar de Provincie cofinanciering voor betaalt, maar dan gericht op de 'local for local'-uitvoeringsvariant, waarbij een breder pallet van meekoppelkansen wordt meegenomen. Anderzijds gaat het om een stakeholder- en belangen-analyse en het entameren van een bestuurlijke dialoog gericht op het toetsen van de haalbaarheid van gebiedsafspraken.

De twee delen gezamenlijk zullen resulteren in een **schriftelijke rapportage** met daarin de uitwerking van een concept van gebiedsafspraken (volgens het model van het Rijnlands Gebiedsarrangement) met bijbehorende uitvoeringsagenda. Hiermee kan de Bommelerwaard, verbonden met de Regionale Energie- en Klimaatstrategie van Rivierenland, de komende 5-10 jaar aan de slag om zich klaar te maken voor een klimaatbestendige, energieneutrale Bommelerwaard.

4. Bijdrage aan de ambities van Regio Rivierenland

a. Geef aan met welke activiteiten/resultaten het project concreet bijdraagt aan de realisatie van de gestelde ambities van Regio Rivierenland /FruitDelta.

Binnen uw aandachtsgebieden gaat dit over **agribusiness**: de toekomst van de glastuinbouw blijft legitimering en financiële zekerheid verlang van de goede (warmte-energetische) samenhang en cohesie met (vooral) de (particuliere) bebouwde omgeving. Het gaat bovendien over **logistiek**: hoe kun je de workflow (inclusief inzet van voldoende, lokaal opgeleid personeel), transportbewegingen en het verplaatsen van grondstoffen en materialen zo structureren dat de (toegangswegen tot de) Bommelerwaard het komende decennium niet één grote, ontoegankelijke bouwplaats wordt?

En het gaat overkoepelend over de vitaliteit, leefbaarheid, duurzaamheid, gezondheid en veiligheid van het gebied: zijn we in staat met elkaar een nieuwe gebiedseconomie te creëren (of gaan we individueel rekeningen betalen aan allerlei partijen van verre die de gelukkige winnaars waren van een aanbesteding/ particuliere offerte-uitvraag?

b. Geef aan hoe de resultaten van het project c.q. de activiteiten in de hele regio neerdalen en de samenwerking versterken.

Dit project vindt plaats op het kruispunt van duurzame energie & wonen (naast dat natuurlijk van het ondernemerschap van de tuinbouwsector). Dit is een heel groot vraagstuk waar alle gemeenten in de Regio nog heel veel aan zullen moeten doen de komende jaren. Het voorbeeld van de Bommelerwaard, met name de 'local for local'-aanpak, is elders net zo goed relevant.

c. Beschrijf of uw project voldoet aan criteria zoals genoemd staat op de website:

Ja, voldoet aan de criteria: draagt bij aan de speerpunten agribusiness en logistiek; is ingebed binnen Coöperatie Bommelerwaard en het Duurzaamheidsplatform Bommelerwaard; is juist gericht op het betrekken van lokale werkgelegenheid bij de uitvoering van de warmte-energietransitie; wordt deels door onszelf, deels door andere partners binnen het Duurzaamheidsplatform en deels door de Provincie gefinancierd.

5. Plan van aanpak: stappenplan op hoofdlijnen beschrijven (stap 1, stap 2, etc.)

- Stap 1a: Onderzoek GebiedsEnergieStrategie (*basisstudie buiten deze aanvraag*);
- Stap 1b: Nadere uitwerking warmte-sectorale uitwerking van de Glastuinbouw en de particuliere bebouwde omgeving met brede meekoppelkansen: individuele en collectieve oplossingen (Consultant);
- Stap 2: Het voeren van een gebiedsdialoog met burgers, glastuinders en ondernemers uit de bouw en installatietechniek sector (eigen inbreng Bommelerwaard);
- Stap 3: Stakeholder en belangen-analyse en bestuurlijke dialoog (Consultant);
- Stap 4: Uitwerking concept Gebiedsarrangement Bommelerwaard naar model van De Coöperatieve Samenleving.

6. Betrokken partijen. Wie zijn betrokken bij het project en wat is hun bijdrage (uren/financieel)?

Deelnemers in het Duurzaamheidsplatform Bommelerwaard: naast Coöperatie Bommelerwaard (€ 10.000 in uren) zijn dit -voor de basisstudie waarop deze RIF-aanvraag een verdieping is- de beide gemeenten Maasdriel en Zaltbommel (betalen samen € 10.000), het Glastuinbouw Pact (waarschijnlijk € 7.500; Alliander en Dubo Techniek dragen kennis en data bij. Uitvoerende partij ("Consultant") die het platform eind mei/ begin juni nog zal selecteren. Onze voorkeur voor deze verdieping gaat uit naar TwentyOne, een partij die goed vertrouwd is met lokale participatie.

7. Vervolgactiviteiten (mogelijke follow-up, wat gebeurt er met de resultaten, wie gaat er mee verder?)

Basis werkplan voor het komende decennium: hoe verbinden we de tuinbouwsector en de (particuliere) bebouwde omgeving aan de gezamenlijke warmte-energietransitie vanuit een 'local for local'-perspectief? Coöperatie Bommelerwaard zal zelf en samen met partners van het Duurzaamheidsplatform de implementatie uitvoeren dan wel aansturen.

Aan: Regionaal InvesteringsFonds -Regio Rivierenland,
t.a.v. Dhr. Marien Borgstein en Dr. Thea van Kemenade
Verzonden per e-mail: borgstein@regiorivierenland.nl; t.vankemenade@science.ru.nl
10 juni 2018
Betreft: Aanvulling op RIF-voorstel Bommelerwaard

Geachte heer Borgstein en mevrouw Van Kemenade, beste Marien & Thea,

Dank voor een inspirerend gesprek afgelopen maandag! We spraken er over ons RIF-voorstel voor een '**haalbaarheidsstudie**' omtrent een 'local for local'-uitwerking bovenop de GebiedsEnergieStrategie (GES), waartoe vanuit het Duurzaamheidsplatform Bommelerwaard en met co-financiering van de Provincie binnenkort een consultant opdracht zal worden gegeven.

We spraken af dat ik, voorafgaand aan jullie bespreking van aankomende maandag, d.w.z. morgen, een nadere toelichting zou geven op een gedachte die tijdens ons gesprek ontstond om onze haalbaarheidsstudie tot **concreter resultaat** te kunnen laten leiden.

Ik vertelde over een tweede activiteit waar we deze zomer mee bezig zijn: **twee proeftuinen** om in de geest van de Omgevingswet en aansluitend bij de Rijnlandse Europese spelregelset van het regionale beleid een omgevingsdialoog te starten in twee buurtschappen (Oensel en Hoenzadriel), met als insteek de lokale opwek van duurzame energie te verbinden aan andere lokale maatschappelijk (-economische) opgaven.

Coöperatie Bommelerwaard neemt deel aan de Participatietafel Regionale Netwerken binnen het DuurzaamDoor-transitieprogramma van RVO (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland). Vanuit dit programma werkten we het afgelopen jaar aan een opdracht voor de ontwikkeling van Bommelerwaard-Stroom onder de titel "Een **écht coöperatief** 'local for local'-energieconcept". Het 'echt coöperatieve' bestaat daaruit dat het ontwikkelde energieconcept super-inclusief is (want iedereen met een energierekening kan volwaardig deelnemen) en dat het de lokale opwek van duurzame energie stimuleert vanuit de vraag naar energie.

De proeftuinen voor lokale energie-opwek volgens de vernieuwende, bottom-up participatieve en integrale aanpak van de Omgevingswet is onze **vervolgopdracht van RVO**, voortbouwend op de ontwikkeling (en aanstaande lancering) van Bommelerwaard-Stroom. Voor deze proeftuinen werken we in een consortium met onder andere het Kadaster, het Programmabureau Aan de Slag met de Omgevingswet, het Waterschap en -zoals bedoeld- de beide gemeenten, Zaltbommel en Maasdriel. Primair gaat het echter om de omgevingsdialoog met de bewoners van de beide buurtschappen zelf, en waarvoor we al enkele voorbereidende gesprekken hebben gevoerd.

Combinatie van de RIF-haalarheidsstudie met deze RVO-proeftuinen-opdracht heeft als **voordelen** dat het in de kleinschalige praktijk geleerd wordt meteen vertaald kan worden naar de GebiedsEnergieStrategie (GES) voor de hele Bommelerwaard -vanuit een écht lokaal perspectief!- en dat omgekeerd de energie die in de GES gaat meteen tot korte termijn resultaat leidt. Een ander belangrijk voordeel is dat de uren die Coöperatie Bommelerwaar inlegt tegenover de subsidie van het RIF ook 'backing' heeft van 'echt geld' vanuit de RVO-opdracht (± € 15.000,-).

Bijgevoegd **schema** geeft visueel weer hoe de relatie tussen de RIF-haarbaarheidsstudie en de RVO-proeftuinen-opdracht eruit ziet. Ik denk dat het voor het RIF, RVO, Coöperatie Bommelerwaar, andere consortiumpartners (Kadaster, Programmabureau Omgevingswet enz.), maar ook voor het Duurzaamheidsplatform Bommelerwaard **meerwaarde** oplevert als we deze koppeling inderdaad gaan maken. En -waar het ons uiteindelijk om is te doen- voor de bewoners van deze twee buurtschappen en de hele Bommelerwaard de zelfregie geeft op eigen gebiedsontwikkeling binnen een geborgd kader van 'nieuwe' landelijke en Europese wet- en regelgeving.

In het schema wordt ook de naam van **De Coöperatieve Samenleving** genoemd. De Coöperatieve Samenleving is de landelijke koepel van gebiedsgerichte coöperaties waar Bommelerwaar lid van is. De Coöperatieve Samenleving recombineert binnen eigen geledingen relevante expertise waarmee een construct is uitgewerkt voor het maken van Rijnlandse gebiedsafspraken, met als onderliggende motivatie dat hiermee de snelheid van de energietransitie kan worden verhoogd doordat het gebied zelf wordt gemobiliseerd. De systematiek van onze proeftuinen sluit aan bij dit "**Rijnlands Gebiedsarrangement**", een innovatieve vorm van gebiedsontwikkeling die ook voor elders in Rivierenland en de rest van het land erg interessant is.

De RIF-haalarheidsstudie+ is daarmee verbonden aan een landelijk vernieuwend **experiment**. Ik denk dat u dit zult gaan waarderen. We hopen dan ook graag dat u zult willen besluiten ons de gevraagde subsidie -wat ons betreft met deze toegevoegde koppeling- toe te kennen.

Met coöperatieve groet,
Namens het bestuur van Coöperatie Bommelerwaar,

Onno van Bekkum ▪ bestuur@bommelerwaar.nl ▪ 06-3614 5231 ▪ www.bommelerwaar.nl